

Odpoř' Pavlu Jiráčkovi

Robert Ibrahim – Petr Plecháč

Ačkoli byla reakce Pavla Jiráčka (*Aluze* 2010, č. 3, s. 93–95) určená „Petru Plecháčovi a trošku i Robertu Ibrahimovi“, odpovídáme oba. Chápeme, že se Pavlu Jiráčkovi naše recenze nelíbily, jeho reakce je ale podle nás příliš osobní a snaží se vyvolat dojem, že se dva mladí vlčáci lačníci po moci pokusili zardousit sympatického outsidera, který českou versologii obohacuje o nové přístupy a kterému starší generace literárních badatelů fandí.

Autor sám sebe charakterizuje jako kognitivního sémantika, nás jako zastánce metrické stylistiky (rytmu) verše. Nevíme, co to je metrická stylistika (rytmu) verše, toto spojení nepoužíváme (asi nejen my) a sami bychom se tak neoznačili. Autor tím patrně myslí, že k verši přistupujeme sub specie metra (metriky) a že je naším cílem ověřovat a hodnotit, jestli čtenář verš dokázal metricky určit. Jiráček trpí představou, že metrickové mají v popisu práce ignorovat rytmus a sémantiku verše a soustředí se na počítání slabik a metrická schémata, což podle něj může vést k vytváření imaginací a zavání do sebe uzavřeným formalismem. Takové zachycení našeho přístupu pokládáme za zkreslující karikaturu.

Pavel Jiráček se ohrazuje, že z recenzí je znát jednostrannost a neznalost, které vylučují odbornou polemiku. Počíná si ale velmi pohodlně, když na konkrétní výtky nereaguje a celý problém se pokouší podat jako výsledek odlišného metodologického přístupu (etablovaná metodologie odmítá nový směr). Naší snahou bylo ukázat, že Jiráčkova práce je nevědecká bez ohledu na

to, k jaké metodologii se její autor hlásí, což je možná „odvážná“ snaha, ale určitě není motivována „nesmyslným konkurenčním bojem“.

S představou, že se jedná o metodologický boj, Jiráček spojuje i představu, že se jedná o boj o koryta. Robert Ibrahim se chopil Červenkovy odkazu a rád by i jeho pozice, oba recenzenti jsou smutní a hašteřiví sběrači bodů atd. K tomu podotýkáme: P. Jiráček v posledních letech (tedy po úmrtí M. Červenky) publikoval řadu studií v odborných časopisech, jeho tři monografie vyšly (podpořeny granty) v rychlém sledu za sebou, nastoupil na „Červenkovu“ místo literárního teoretika se zaměřením na teorii verše na pražské katedře české literatury (s Jiráčkovým, jak píše, nedobrovolným odchodem z tohoto pracoviště letos v létě nemá ani jeden z nás co do činnosti) a svou poslední knihu pojmenoval *Kognitivní interpretace českého verše v rytmických souvislostech metrické teorie Miroslava Červenky*.

Jiráček se odvolává na to, jak mu byl Miroslav Červenka (a celá tzv. krásná generace) nakloněn. Lze to doložit něčím jiným, než tím, že Jiráček v době, kdy byl M. Červenka vedoucím redaktorem *České literatury*, v tomto časopise publikoval, resp. osobním tvrzením, že krásná generace o něj „neztratila svůj hřejivý zájem“? Do krásné generace zahrnuje Jiráček samozřejmě i Květu Sgallovou – patrně si ale nevšiml, že Květa Sgallová je podepsána pod jednou z kritických recenzí jako spoluautorka.

Pavel Jiráček ve své odpovědi píše: „Studenti však nehledali nějaký ‚klíč‘ ke ‚správně nebo špatně‘, ale snažili se v sémantickém poli obou protikladů [tj. ●▲▲● / ▲●●▲] jen umístit svoje subjektivní vnímání verše.“ Na jakém základě respondenti spojují verše s danými sekvencemi znaků? Pokud je respondentům ponechána volnost a většina z nich zahrnuje verše začínající jednoslabičným slovem a zakončené slovem dvouslabičným (tj. jambické verše s ženskou klauzulí) do skupiny ●▲▲●, je skutečně tak šokující předpokládat, že si klíč vytvořili na základě podobnosti ●▲▲● ↔ U-U-U (tj. konvenční notace jambického verše s ženskou klauzulí)?

Většinu Plecháčových argumentů odbývá Jiráček tím, že při sestavování korpusu básnických textů byla prý pro něho metrická kritéria zcela irelevantní. To by bylo samozřejmě zcela legitimní, pokud by korpus nesloužil výzkumu přízvukové organizace verše. Pokládat za objevené to, že se v korpusu nezahrnujícím trocheje na začátku veršů nevyskytují dvouslabičná slova, je anekdotické.

V dotyčné pasáži z Červenkových *Kapitol o českém verši* slouží obecné teze o větné intonaci jen jako východisko pro popis napětí mezi realizací metra a jazykovými předpoklady. Citovaný odstavec (ano, nikoliv strana 57, ale strana 77) jasně ukazuje, že je v Jiráčkově knize Červenka dezinterpretován.

Pavel Jiráček se ptá, jak nás mohly nechat chladnými jeho objevy? Právě že nenechaly, z toho důvodu jsme také jeho knihy recenzovali (on má ovšem za to, že jsme recenze psali jen proto, abychom zničili konkurenta). Na okraj dodáváme: víme jen o jedné vstřícné recenzi Jiráčkova díla (první Jiráčkovu knihu recenzoval pro *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, 2008, sv. 54, Jiří Holý, který ale do „krásné generace“ svým datem narození nepatří). Recenze Evy Šťastné (*Svět literatury* 20, 2010, č. 42) a Evy Klíčové (*Tvar* 22, 2011, č. 2) na Jiráčkovu poslední knihu jsou kritické.

S Pavlem Jiráčkem se osobně neznáme, nepřejeme mu nic zlého, ale považovali jsme za svou povinnost kriticky upozornit na jeho práci. Na tvrzení, že Jiráčkova práce je neseřízná a nekvalitní, trváme – autor to nijak nevyvrátil (na recenze Roberta Ibrahima [a Květy Sgallové] mohl prý reagovat jen studií (viz *Česká literatura*, 2011, č. 3), kterou ale nelze považovat jako pří-

mu odpověď na recenze, o výtkách Petra Plecháče prohlásil, že jsou „mimo mísu“). Proto opakujeme:

I. Jakou „vědeckou relevancí“ má svévolné vymyšlení si souvislostí mezi zkoumanými jevy? Jak je možné např.

1. předpokládat, že slova, jejichž lexikální význam je hodnocen jako „nahore“ (vrcholky, vzhůru, letem atp.) jsou v básni zvukově zvýrazněna (viz *Aluze*, 2009, č. 3, s. 84; *Česká literatura*, 2010, č. 2, s. 253);

2. předpokládat, že zavřené slabiky (nebo některé hlásky) jsou spjaty s trochejem, otevřené s jambem, aniž by tato hypotéza byla alespoň v náznaku ověřována (viz *Česká literatura*, 2008, č. 5, s. 737; *Česká literatura*, 2010, č. 2, s. 254–255);

3. pokládat kvality „nahore/dole“ za „horizontální rovinu lyrického textu“, kvality „příjemné/nepříjemné“ atd. za rovinu vertikální a z takto stanovených „prostorových“ dimenzí vyvozovat další závěry (viz *Aluze*, 2009, č. 3, s. 85; *Česká literatura*, 2010, č. 2, s. 254);

4. vyvozovat z korpusu básnických textů, v nichž není ani jeden verš trochejský, cokoli o vztahu jambu a trocheje (viz *Aluze*, 2010, č. 2, s. 81; *Česká literatura*, 2010, č. 2, s. 253)?

II. Jak je možné protiklad kompaktnosti a difuznosti u českých vokálů testovat pomocí adjektiv „stísněný × prostorný“, „kompaktní × rozptýlený“ (*Lyrický rytmus*, s. 86), když to odporuje metodologickému požadavku, aby mezi testovanými pojmy a pojmy, z nichž mohou respondenti vybírat, nebyla věcná souvislost (*Česká literatura*, 2008, č. 5, s. 735)?

III. Do jaké míry lze spoléhat na to, že Jiráčkem „uvedená představová schémata založená na distinktivních příznacích vycházejí z lidské zkušenosti a mají percepční validitu“ (*Lyrický rytmus*, s. 85), když autor zachází s distinktivními příznaky velmi volně, ba je někdy omylem prohazuje (*Česká literatura*, 2008, č. 5, s. 736)?

IV. Proč si Jiráček (*Česká literatura*, 2008, č. 5, s. 736) vybral původní podobu Doležalovy metody sémantického výběru, když k ní byly v odborné literatuře vysloveny závažné výhrady?(srov. T. Urbánek, *Psychosémantika. Psychosémantický přístup ve výzkumu a diagnostice*, Brno 2003)?

V. Do jaké míry jsou výsledky testů relevantní, když jejich respondenty byli studenti filologických oborů filozofických a pedagogických fakult, u nichž se dá předpokládat jistá interference s jejich odbornými znalostmi (*Česká literatura*, 2008, č. 5, s. 735)?

VI. Jak lze obhájit teze vycházející z chybného statistického vyhodnocení zkoumaného materiálu (viz *Aluze*, 2009,

č. 3, s. 86; *Aluze*, 2010, č. 2, s. 81), jehož výsledky jsou navíc neprůkazné (viz *Aluze*, 2009, č. 3, s. 84–85; *Česká literatura*, 2010, č. 2, s. 253–254)?

VII. Proč jsou obecné principy českého verše vyvozovány mimo jiné z řádek úmyslně deformovaných nebo autorem ad hoc vytvořených (viz *Aluze*, 2010, č. 2, s. 81; *Česká literatura*, 2010, č. 2, s. 253–254)?